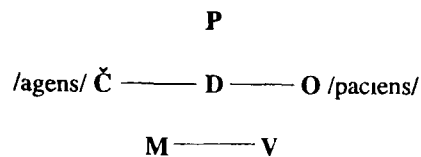

F	MOTIVÁT	MOTIVANT	ALTERNÁCIE	Č	N	D	V	O	M
1	rozskok	— rozskočiť sa	č/k			/			
1	námok	— namoknúť namokat	a/á a/á			/			
7	zárok	— zakročiť	č/r, a/á			/			
1	úkrok	— ukročiť	č/k, u/ú			/			
1	výkrok	— vykročiť výkračovať	č/k, i/i č/k, a/o, i/i			/			
1	rozrok	— rozkročiť (sa)	č/k /						
28	vyrok	— vyrečť vyreknut	c/k, ie/o, i/i ie/o, i/i			/	/		
13	tok	— tiecť	c/k, ie/o			/			/
1	obtok	— obtekať	e/o			/			/

Predmetom nášho skúmania boli slovtvorné typy s formálnou štruktúrou $Zv + -Rm$, $Zv + -Rf$, $Zv + -Rn$. Ako sme už naznačili vyššie, tieto štruktúrne modely môžu zodpovedať viacerým onomaziologicko-sémantickým kategóriám, a teda vyjadrovať niekoľko slovtvorných významov. Vo vzťahu medzi obsahom a formou slovtvorných typov teda platí zásada asymetrického dualizmu ako pri lexikálnych jednotkách a gramatických tvaroch. Na rozdiel od lexikálnych jednotiek, pri ktorých má asymetria individuálny charakter, slovtvorná polysémia má kategoriálnu platnosť (Furdík, 1971, s. 12).

Viacerí bádatelia (Buzássyová, 1974, Furdík, op. cit.) poukázali na to, že odvodzovacie možnosti slovesa a paralelnosť vyjadrovacích slovtvorných významov súvisí bezprostredne s intencným poľom základových slovies. Dej vyjadrený fundujúcim slovesom má viacero intencií — môže sa vzťahovať na pôvodcu (agens) alebo nositeľa, prostriedok (nástroj), na zásah (paciens), výsledok, miesto. Všetky slovesá však nemajú všetky uvedené intencie a nie všetky potenciálne významy sa musia v pomenovaní realizovať.

Štruktúra slovtvorných významov daná intenciou slovesného deja má potom takúto podobu:

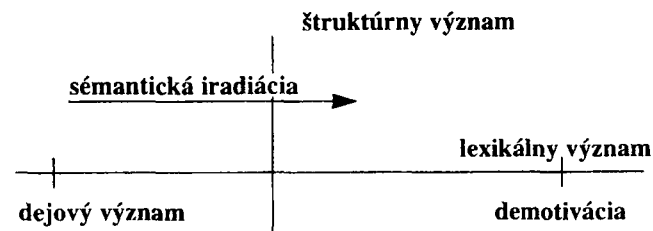

V rámci tejto štruktúry sa uskutočňuje dynamika sémantického vývinu každého deverbatíva (od konkrétneho k abstraktnému, od motivovaného

k nemotivovanému), ktorá spätne ovplyvňuje počet slovtvorných významov motivovaného slova. Centrálné postavenie v uvedenej štruktúre prislúcha deju (slovtvornej kategórii spredmetnenia deja). Paralelná existencia niekoľkých slovtvorných významov pri tom istom deverbatíve nás oprávňuje k záveru, že derivát tesne po svojom utvorení má „čistý“ dejový význam. V ďalšej fáze sa dostáva do jazykového obehu a podlieha lexikalizácii, ktorá je v našom prípade spojená so stratou abstraktného významu.

Táto sémantická iradiácia má tiež rôznu intenzitu — môže ísť o sekundárnu konkretizáciu, pri ktorej neprebíha zmena kategoriálneho významu (*súd* — ľudia i inštitúcia, *doprava* — inštitúcia, *podnik* — budova a príslušnosť, *rozhlas*, *vývoj*, *výskum* — oddelenie, *výroba* — odvetvie, *západ* — krajiny), alebo derivát na základe metonymického posunu nadobúda nový štruktúrny význam spojený s prechodom do mutačných onomaziologických kategórií. Platí priama úmera medzi bohatosťou/konkrétosťou pomenovaného javu a počtom potenciálnych onomaziologických kategórií, ktoré sú aplikované na tú istú skutočnosť. Ďalším vývojom môže substantívum stratiť dejový význam a začne v ňom prevládať iný odvodený kategoriálny význam. Konečnou fázou je strata motivačnej súvislosti medzi slovesom a menom. Motivácia sa stáva predmetom etymologického skúmania.

Pre každý deverbatívny bezsufixálny derivát je charakteristická rôzna miera sémantickej iradiácie na úrovni lexikálneho podsystemu a slovtvornej mono- a polysémie na úrovni slovtvorného podsystemu jazyka.

Slovtvorné typy $Zv + -Rm$, $Zv + -Rf$, $Zv + -Rn$ zaujímajú v slovtvornom systéme špecifické miesto. Sú to polyfunkčné, polysémantické štruktúry, ktoré sa primárne uplatňujú v transpozickej onomaziologickej kategórii spredmetnenia deja a sekundárne v mutačných onomaziologických kategóriách názvu činiteľa, prostriedku, výsledku, objektu a miesta deja. Tieto vlastnosti vyplývajú zo slovnodruhovej charakteristiky fundujúceho slova — slovesa, predovšetkým z jeho lexikálno-gramatickej kategórie slovesnej intencie, ktorá vymedzuje spomínané potenciálne slovtvorné významy derivátov, a zo slovnodruhovej príslušnosti fundovaného slova — podstatného mena. Dej je v ňom chápaný substančne a má väčší sklon k lexikalizácii, teda